

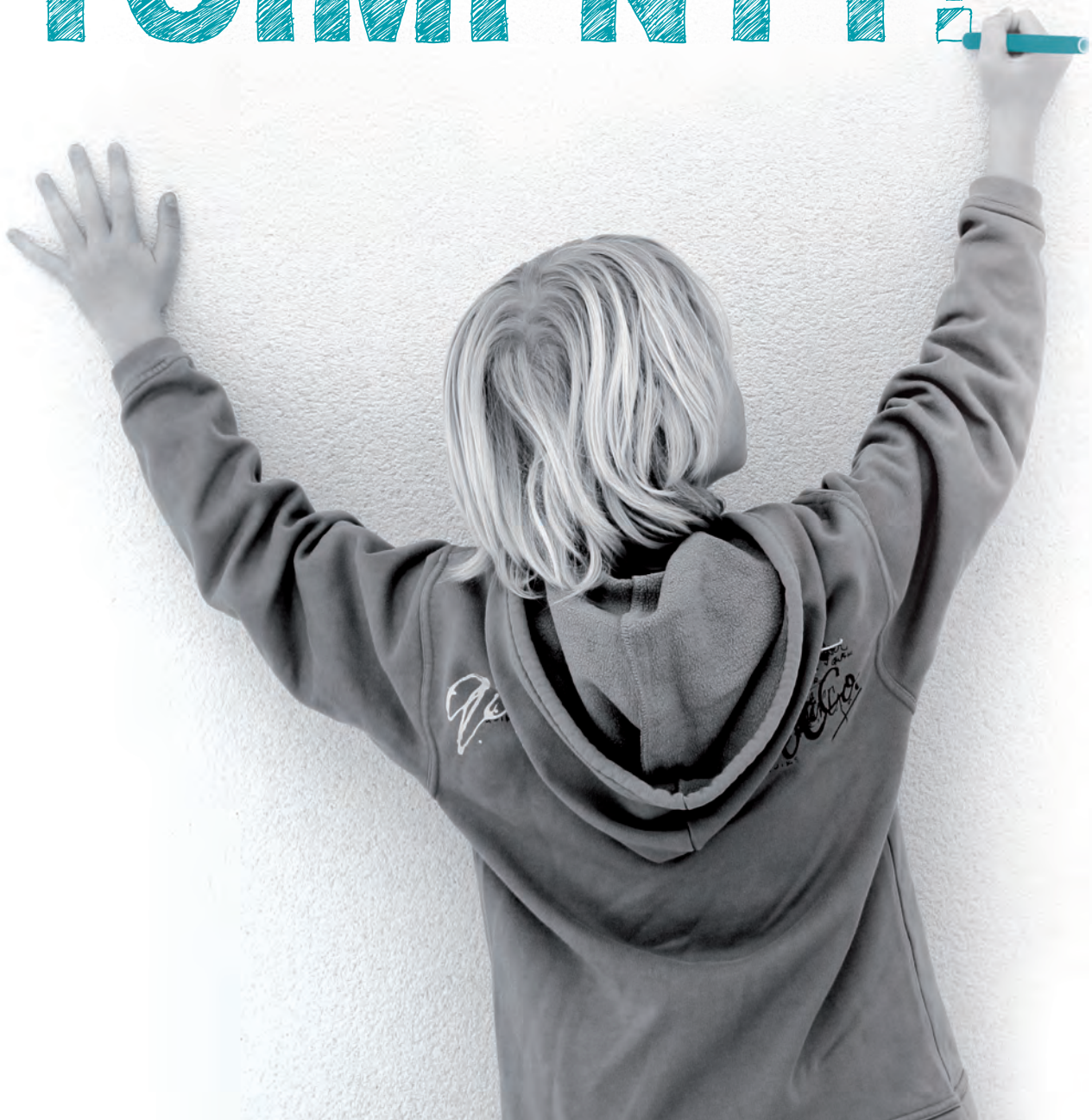
**AMLIAAM NO
NENIUKULAEKIAV
ELLEDHY
ÄTSEDIIV
ATSESIAPPOORUE**

**MAAILMA ON
VAIKEALUKUINEN
YHDELLE
VIIDESTÄ
EUROOPPALAISESTA**

**EU:N LUKU- JA KIRJOITUSTAIDON KORKEAN
TASON ASiantuntijaryhmä**

TIIVISTELMÄ, SYYSKUU 2012

TOIMI NYT!

EU:N LUKU- JA KIRJOITUSTAIDON KORKEAN TASON ASiantuntijaryhmä TIIVISTELMÄ

Tämän raportin tarkoituksena on kiinnittää huomiota kaikkia Euroopan maita koskevaan luku- ja kirjoitustaidon kriisiin. Meidän on ymmärrettävä, että lukemisessa ja kirjoittamisessa ei ole kyse ainoastaan tekniikasta tai taidosta. Luku- ja kirjoitustaito liittyvät ihmisten itsetuntoon ja kykyyn toimia ja menestyä yhteiskunnassa yksilöinä, aktiivisina kansalaisina, työntekijöinä tai vanhempina. Yhteiskuntiemme on tunnustettava tämän piilevän kriisin olemassaolo, ja kaikkien toimijoiden on yhdessä pyrittävä nostamaan luku- ja kirjoitustaidon tasoa ja vähentämään lukutaidottomuutta. Elämme paradoksia: vaikka digitaalinen aikakausi edellyttää jatkuvasti yhä korkeampaa luku- ja kirjoitustaidon tasoa, miljoonat eri-ikäiset eurooppalaiset eivät edelleenkään saavuta riittävää taitotasoa.

Pidämme liian usein itsestään selvänä, että kaikki osaavat lukea ja kirjoittaa, käsitellä tietoa ja sen eri lähteitä kriittisesti. Liian usein ajattelemme, että luku- ja kirjoitustaito ovat vain opettajien, koulujen tai viranomaisten asia. Luku- ja kirjoitustaito ovat kuitenkin osa monenlaista sosiaalista ja taloudellista toimintaa, ja siksi niitä koskevien ongelmien ratkaisuun tarvitaan monenlaisten toimijoiden panosta.

Tässä raportissa on yhteenveto merkittävimmistä luku- ja kirjoitustaitoa koskevista ongelmista sekä ratkaisuisista kaikkien eurooppalaisten luku- ja kirjoitustaidon parantamiseksi.

ONGELMAT JA MAHDOLLISUUDET: MIKSI LUKUTAITO ON NIIN TÄRKEÄ ASIA

MONILLA IHMISILLÄ EI OLE NYKY-YHTEISKUNNASSA TARVITAVAA LUKU- JA KIRJOITUSTAITOA

Hyvä luku- ja kirjoitustaito ovat välttämättömiä, jos haluamme parantaa ihmisten elämää ja edistää vahvaa ja kestävää talouskasvua Euroopassa. Luku- ja kirjoitustaito voimaannuttavat yksilöä kehittämään harkintaa, kriittistä ajattelua ja empatiaa. Luku- ja kirjoitustaito ovat henkilökohtaisen hyvinvoinnin keskeisiä osatekijöitä. Työikäisen väestön taitoja onkin kehitettävä entistä monipuolisemmin ja lisättävä sitä kautta tuottavuutta, jotta pystymme vastaamaan Euroopan demografisiin ja sosioekonomisiin haasteisiin. Huono luku- ja kirjoitustaito ovat asioita, jotka ovat ratkaistavissa. Niissä maissa, joissa on jo toteutettu erilaisia luku- ja kirjoitustaidon parantamiseen tähtääviä toimia, on saatu myönteisiä ja kustannustehokkaita tuloksia. Mutta paljon on vielä tehtävä.

Hämmästyttävän monen eurooppalaisen luku- ja kirjoitustaidossa on puutteita. Kansalliset ja kansainväliset tutkimukset osoittavat, että noin joka viidenneltä aikuiselta ja joka viidenneltä yli 15-vuotiaalta puuttuu sellainen lukutaito, jota he tarvitsevat toimiakseen täysivaltaisesti nyky-yhteiskunnassa.

Luku- ja kirjoitustaidon
parantamisen hyödyt
YKSILÖLLE

- Auttaa karistamaan näköalattomuuden
- Voimaannuttaa
- Lisää tuloja

- Lisää kansalaisosallistumista
- Parantaa koulutus- ja työllistymismahdollisuuksia

Nyky-Euroopassa riittävä luku- ja kirjoitustaito ovat perusvaatimuksia, jotka koskevat kaikenikäisiä kansalaisia, ja työelämässä, taloudessa ja laajemmin yhteiskunnassa tapahtuvat muutokset lisäävät entisestään sen merkitystä. Luku- ja kirjoitustaito ovat tärkeitä seuraavista syistä:

- työmarkkinoilla tarvitaan entistä parempaa luku- ja kirjoitustaitoa;
- yhteiskunnallinen osallistuminen ja kansalaisvaikuttaminen ovat digitalisoituvassa maailmassa entistä enemmän sidoksissa luku- ja kirjoitustaitoon;
- digitalisoituminen muuttaa luku- ja kirjoitustaidon perusluonnetta ja lisää niiden merkitystä, sillä yhteiskunnallinen kanssakäyminen, kansalaisosallistuminen, taloudellinen kanssakäyminen ja viestintä rakentuvat kirjoitetun sanan ympärille;
- ikääntyvän väestön luku- ja kirjoitustaito, myös digitaalinen lukutaito, vaativat päivitystä;
- köyhyys ja heikko luku- ja kirjoitustaito muodostavat noidankehän, jossa ne ruokkivat toinen toisiaan;
- liikkuvuuden ja muuttoliikkeen lisääntyessä luku- ja kirjoitustaito saavat aina vain monikielisempiä ulottuvuuksia, ja niissä yhdistyvät monet erilaiset kulttuurilliset ja kielelliset taustat.

Elämämme on paradoksi: lukeminen ja kirjoittaminen ovat digitalisoituvassa maailmassa tärkeämpiä kuin koskaan, mutta taitomme eivät pysy kehityksen vauhdissa. Tilanne on hälyttävä, ja meidän on nopeasti muutettava kehityksen suuntaa.

LUKUTAIDON SIOITTAMINEN ON KANSALAISTEN HYVINVOINNIN KANNALTA VÄLTÄMÄTÖNTÄ JA TALOUDELLISESTI JÄRKEVÄÄ

Kaikenikäisten kansalaisten luku- ja kirjoitustaidon parantaminen on taloudellisesti järkevää, sillä se tuottaa sekä yksilöille että yhteiskunnalle konkreettisia hyötyjä, joiden arvo pitkällä aikavälillä on miljardeja euroja. Luku- ja kirjoitustaidon parantaminen on elintärkeä edellytys EU:n tulevalle talouskasvulle ja kansalaisten hyvinvoinnille. Materiaalisten hyötyjen lisäksi ei pidä unohtaa, että luku- ja kirjoitustaito ovat osa ihmisyyden ydintä. Vaikka itseluottamuksella ei ehkä ole mitattavaa taloudellista arvoa, se lisää halua menestyä ja edistää sitä kautta taloudellista ja yhteiskunnallista menestystä.

Luku- ja kirjoitustaidon parantamisen hyödyt
YHTEISKUNNALLE

- Parantaa terveyttä ja lisää hyvinvointia
- Vähentää köyhyyttä
- Vähentää eriarvoisuutta
- Lisää sosiaalista pääomaa

- Luo osaltaan oikeudenmukaisempaa ja vauraampaa innovaatiovetoista Eurooppaa

Luku- ja kirjoitustaitoon liittyvän ongelman ja sen ratkaisujen luonteesta, suuruudesta ja ulottuvuuksista eri puolilla Eurooppaa on olemassa joitakin yleisiä väärinkäsityksiä. Vääriä käsityksiä on sekä yksittäisillä ihmisillä että poliittisilla päättäjillä, mikä vaikeuttaa luku- ja kirjoitustaidon kehittämistä. Jos haluamme aitoa edistystä, nämä myytit on ensin kumottava.

VÄÄRINKÄSITYSTEN HÄLVENTÄMINEN

VÄÄRINKÄSITYKSET TOSIASIAT

”Heikko luku- ja kirjoitustaito on kehitysmaita koskeva ongelma, ei kai sitä Euroopassa esiinny!?”

Joka viidenneltä 15-vuotiaalta eurooppalaiselta nuorelta ja lähes joka viidenneltä aikuiselta eurooppalaiselta puuttuu sellainen luku- ja kirjoitustaito, joita ihminen tarvitsee toimiakseen menestyksekkäästi nyky-yhteiskunnassa.

”Huono luku- ja kirjoitustaito on maahanmuuttajien ongelma, joka ei kosketa Euroopan maissa syntyneitä ja kasvaneita.”

Suurin osa sellaisista lapsista ja aikuisista, joiden luku- ja kirjoitustaito on heikko, on syntynyt ja kasvanut asuinmaassaan ja puhuu äidinkielenään maan opetuskieltä.

”Heikko luku- ja kirjoitustaito on asia, joka koskettaa vain yhteiskunnan reunamilla olevia.”

Euroopan aikuisväestöstä joka viidennellä on riittämätön luku- ja kirjoitustaito. Suurin osa heistä on työllisiä.

”Jotkut ihmiset eivät voi ikinä oppia lukemaan ja kirjoittamaan.”

Lähes jokainen luku- ja kirjoitusvaikeuksista kärsivä voi saavuttaa kohtalaisen luku- ja kirjoitustaidon, jos hän saa oikeanlaista tukea. Ainoastaan sellaiset ihmiset, joilla on erittäin vakavia kognitiivisia vaikeuksia, eivät pysty saavuttamaan toiminnallista luku- ja kirjoitustaitoa.

”On koulun tehtävä opettaa lapset lukemaan ja kirjoittamaan.”

Koulut ovat keskeisessä asemassa, mutta vastuu ei ole yksinomaan niiden. Luku- ja kirjoitustaidon kehittymiseen vaikuttavat monet eri toimijat – vanhemmat, ikätoverit, terveydenhuolto jne. Muodollisen koulutuksen jälkeen työnantajilla on suuri merkitys. Luku- ja kirjoitustaidon kehityksestä hyötyvät niin työnantaja kuin työntekijä.

”Dysleksia on parantumaton sairaus, joten sille ei voi tehdä mitään.”

Lasten odotetaan nykyisin edistyvän lukemisessa ja kirjoittamisessa samaa vauhtia kuin muut ja samanlaisen opetuksen avulla. Tämä odotus vahvistuu koko ajan. Jos lukeminen tuottaa vaikeuksia, lapselle annetaan usein diagnoosiksi dysleksia. Diagnoosina pitäisi olla ”heikko lukija”, ja asiassa pitäisi keskittyä ratkaisun hakemiseen. Periaatteessa kaikki lapset voivat oppia lukemaan ja kirjoittamaan.

”Heikkojen lukijoiden taitojen kehittäminen ei maksa vaivaa, sillä se on liian aikaa vievää, liian vaikeaa ja liian kallista.”

Heikkojen lukijoiden taitojen kehittämiseen tähtäävien ohjelmien onnistumismisprosentti on suuri, ja ohjelmat ovat erittäin kustannustehokkaita. Tällainen sijoitus maksaa itsensä takaisin monikymmenkertaisesti, mahdollisesti jopa monisatakertaisesti, yksilön elinaikana.

”Vanhemmilla ei ole vaikutusta lasten luku- ja kirjoitustaidon kehittymiseen varhaislapsuutta lukuun ottamatta.”

Vanhempien lukemista ja kirjoittamista koskevat asenteet ja tottumukset vaikuttavat valtavasti lapsen luku- ja kirjoitustaidon kehittymiseen vielä koko toisen asteen ajan. Aikuisen tukitaitojen parantaminen vaikuttaa merkittävästi lapsen luku- ja kirjoitustaidon kehittymiseen.

”Perusasteen jälkeen on liian myöhäistä puuttua lasten huonoon luku- ja kirjoitustaitoon.”

Miljoonat lapset osaavat lukea aloittaessaan toisen asteen opinnot, mutta heidän luku- ja kirjoitustaitonsa on riittämätön hyvän koulumenestyksen kannalta. Asiantuntevan tuen avulla näiden nuorten luku- ja kirjoitustaito voivat kehittyä hyväksi tai jopa erinomaiseksi.

RATKAISUJEN HAHMOTTAMINEN: YHTEISTYÖHÖN PERUSTUVA LÄHESTYMISTAPA

LISÄTÄÄN YHTEISVASTUULLISUUTTA

Luku- ja kirjoitustaitoa on liian pitkään pidetty vain koulutusjärjestelmän asiana. Heikko luku- ja kirjoitustaito on yhteiskunnallinen ongelma, joka vaikuttaa merkittävästi kansanterveyttä, työllistymistä, digitaalista osallistumista, sähköistä hallintoa, kansalaisosallistumista, köyhyyttä ja sosiaalista osallisuutta koskeviin tavoitteisiin ja strategioihin. Luku- ja kirjoitustaidon todellinen parantaminen vaatii poliittista vastuuta ja yhteistyötä koko politiikan alalla ja sen yli. Kaikkien yhteiskunnan ja hallinnon toimijoiden tulisi kantaa vastuu lukutaitostrategioista. Strategioiden tulisi kattaa kaikki ikäluokat, ja niiden tulisi olla riippumattomia poliittisista aikatauluista.

LUODAAN EDELLYTYKSET LUKU- JA KIRJOITUSTAIDON KEHITTÄMISELLE

Euroopan tulisi nostaa tavoitteitaan ja tavoitella toiminnallista luku- ja kirjoitustaitoa kaikille kansalaisille. Tämä tarkoittaa sitoutumista näkemykseen, jonka mukaan mikään muu kuin 100 prosentin toiminnallinen luku- ja kirjoitustaito ei riitä. Hallitusten, koulujen, työnantajien ja kansalaisjärjestöjen on sitouduttava tähän tavoitteeseen. Tässä prosessissa:

- yhteiskunnallisten ja koulutusalan toimijoiden välille on luotava luku- ja kirjoitustaidon parantamiseen tähtääviä kumppanuuksia;
- EU:n jäsenvaltioiden on laadittava kattavat lukutaitostrategiat jotka perustuvat osastojen ja organisaatioiden yhteistyöhön politiikan suunnittelussa ja joissa luku- ja kirjoitustaito eivät ole ainoastaan koulutuksen ytimessä vaan myös kaiken politiikan ytimessä;
- strategioiden on katettava kaikki ikäkaudet varhaislapsuudesta kouluvuosiin ja aikuisuuteen;
- tietoisuutta heikkoa luku- ja kirjoitustaitoa koskevasta ongelmasta on lisättävä ja murrettava heikkoa luku- ja kirjoitustaitoa koskeva hiljaisuus osana strategista toimintaa, johon tulee sisällyttää kansalaisten taitotasojen kartoitus ja edistymisen seuranta;
- strategioilla on oltava riittävä rahoitus ja pitkän aikavälin kehykset kansalliselle, alueelliselle ja paikalliselle toiminnalle;
- toiminnalle on saatava korkean tason poliittinen sitoutuminen, jotta se saadaan asialistalle, se pysyy esillä kaikkialla yhteiskunnassa ja aloitteita voidaan viedä eteenpäin käytännön tasolla.

TOIMENPIDESUOSITUKSET

Luku- ja kirjoitustaidon korkean tason asiantuntijaryhmä on analysoinut tieteellistä näyttöä ja laatinut sen pohjalta useita suosituksia. Meillä on kolme kattavaa suositusta, jotka koskevat kaikkia ikäryhmiä:

1. Luodaan lukemiseen kannustava ympäristö

Lukemiseen kannustavaan ympäristöön kuuluu se, että kirjoja ja muuta aineistoa – sekä painetussa että sähköisessä muodossa – on helposti saatavilla kotona, kouluissa ja kirjastoissa sekä niiden ulkopuolella. Esimerkiksi kirjastot voivat sijaita epätavallisissa paikoissa, kuten ostoskeskuksissa tai rautatieasemilla. Vanhemmat tarvitsevat apua kehittääkseen taitojaan ja luottamustaan kykyynsä innostaa lapsiaan kehittämään kieltään ja harrastamaan lukemista. Meidän on tuettava lukemista edistäviä toimia, jotka kannustavat lukemaan ja parantavat kirjojen saatavuutta. Tällaisia toimia ovat esimerkiksi mediakampanjat, kirjamesut, yleiset lukutilaisuudet ja kilpailut sekä kirjapalkinnot. Meidän on muutettava yhteiskunnan kaikkien toimijoiden ajattelutapaa ja saatava heidät – vanhemmat, poliittiset päättäjät, sosiaali- ja terveyspalvelujen ja koulutusalan toimijat, yksilöt ja yritykset – ymmärtämään, että heidän panoksensa lukemisen ja kirjoittamisen edistämiseksi on elintärkeää ja että kaikki voivat oppia lukemaan ja kirjoittamaan, jos he saavat oikeanlaista kannustusta ja tukea.

2. Nostetaan luku- ja kirjoitustaidon opetuksen tasoa ja tarjotaan enemmän tukea lukemisvaikeuksista kärsiville

Opetuksen laadun parantamisessa ensimmäinen askel on opettajien pätevyysvaatimusten lisääminen. Kaikkien opettajien peruskoulutukseen ja täydennyskoulutukseen tulee sisältyä lukutaidon opettaminen, myös digitaaliseen lukemiseen liittyvät kysymykset. Opettajankoulutukseen on lisäksi sisällytettävä erilaisia lukutaidon opetuksen strategioita ja arviointitapoja sekä menetelmiä lukemis- ja kirjoitusvaikeuksien tunnistamiseen.

Korkealaatuinen opetus voi osaltaan nostaa merkittävästi lukemisen ja kirjoitustaidon tasoa. Avainasioita ovat seuraavat:

- opettamisesta tehdään houkutteleva ammatti, ja opettajia palkataan valikoivasti;
- opettajille annetaan suuri toimintavapaus työssään;
- opettajille järjestetään korkealaatuista koulutusta sekä uran alussa että sen aikana. Näin varmistetaan, että opettajat käyttävät toimintavapauttaan hyvin.

Opettajien tukeminen tässä tehtävässä edellyttää seuraavia toimenpiteitä:

- sisällytetään perusasteen ja toisen asteen koulutuksen sekä aikuis- koulutuksen opettajien perus- ja täydennyskoulutukseen erilaisia lukutaidon opetuksen liittyviä strategioita, joihin kuuluvat digitaaliseen lukemiseen liittyvät kysymykset, arviointitavat ja

menetelmiä lukemis- ja kirjoitusvaikeuksien tunnistamiseen. Parannetaan opettajien valmiuksia kommunikoida perheiden kanssa koulutyöhön liittyvistä asioista koulutyön tueksi.

- parannetaan yleisesti aistiongelmien, kielellisten vaikeuksien sekä oppimisvaikeuksien varhaista tunnistamista, jotta voidaan tarjota tehokkaampaa koulutuksellista tukea kaikkiin luku- ja kirjoitusvaikeuksiin;
- suunnataan kouluille kannustimia koko organisaation kattavien lukutaitostrategioiden luomiseksi, jolloin sitoutetaan koko koulu yhteisö nostamaan kirjoittamisen ja lukemisen suoritustasoa;
- kehitetään yhtenäinen lukutaidon opetussuunnitelma varhaiskasvatuksesta aikuisoppimiseen;
- kootaan opetusta varten laaja valikoima lukuaineistoa, joka koostuu sekä sähköisestä että painetusta materiaalista ja johon kuuluu niin klassikkoja kuin sanomalehtiä ja sarjakuvia;
- annetaan riittävästi aikaa lukemisen opettamiseen ja vapaaseen lukemiseen, jossa oppilaat ja opiskelijat saavat itse valita, mitä lukevat ja millaisella vauhdilla;
- määritetään ikäsidonnaiset standardit ja tuotetaan arviointityökaluja, joiden avulla opettajat voivat mitata edistymistä ja tunnistaa lisätuen tarpeet, ja varmistetaan, että tukea on saatavissa;
- otetaan lukutaito osaksi yleistä opetusohjelmaa siten, että lukeminen sisällytetään eri aineiden opetussuunnitelmiin niin yleissivistävässä kuin ammatillisessakin toisen asteen koulutuksessa;
- laaditaan aikuisten lukutaitoa koskeva opetussuunnitelma. Aikuisille suunnatussa opetussuunnitelmassa on painotettava luku- ja kirjoitustaidon hankkimista käytännöllisten arki- tai työelämän esimerkkien kautta.

3. Lisätään osallistumista ja osallisuutta

Jos haluamme lisätä osallistumisen oikeudenmukaisuutta ja parantaa osallistavaa ulottuvuutta luku- ja kirjoitustaidon oppimisessa, meidän on kurottava umpeen seuraavat erot:

Sosioekonomiset erot. Köyhien ja vähäosaisten lasten lukutaito on yleensä muita heikompi. Sosiaalisen vähäosaisuuden aiheuttamat erot ovat merkittävimpiä lukutaidossa olevia eroja, joihin Euroopassa on tartuttava. Eroja voidaan kuroa umpeen kehittämällä koulutusjärjestelmiä entistä tasa-arvoisemmiksi ja varmistamalla kaikille pääsy edulliseen ja korkealaatuiseen varhaiskasvatukseen. Samalla on vältettävä erottelemasta oppilaita kykyjen mukaan erilaisille oppimispoluille liian varhaisessa vaiheessa. Myös vuosiluokan kertausta on vältettävä, ja lasten kaikkiin koulutustarpeisiin tulee järjestää tarvittava tuki ja aineisto (esimerkiksi rahoittamalla kirja- ja koulupukuhankintoja ja kouluruokailua).

Maahanmuutosta aiheutuvat erot. Maahanmuuttajilla on usein (mutta ei aina) tavallista heikompi lukutaito kohdemaan kielellä. Tästä syystä uusien maahanmuuttajien – sekä aikuisten että lasten – kielitaito ja lukutaito on arvioitava, ja heillä on oltava mahdollisuus joustaviin kielinopimistilaisuuksiin, jotka on räätälöity yksilöllisten tarpeiden mukaan. Maahanmuuttajavanhempia varten tulee tehdä etsivää kenttätöitä, johon osallistuu myös koulu yhteisö. Kaksikielisyyteen tulee suhtautua etuna myöhemmän kielellisen kehityksen kannalta, ja kaikkia kielivähemmistöjä on kannustettava säilyttämään oma kielensä ja olemaan siitä ylpeä.

Sukupuolten väliset erot. Pojilla on tyttöjä heikompi lukutaito, ja ero kasvaa teini-iässä. Sukupuolten välisissä eroissa on pääasiassa kyse eroista motivaatiossa ja lukemaan sitoutumisessa. Erojen vähentämiseksi tarvitaan kiinnostavaa aineistoa ja digitaalisten resurssien hyödyntämistä, jotta lukeminen ja kirjoittaminen palvelisivat paremmin poikien kiinnostuksen kohteita. Lisäksi tarvitaan miespuolisia lukemista harrastavia roolimalleja sekä lisää miesopettajia.

Digitaalisen lukutaidon erot. Köyhät ja vähäosaaiset käyttävät Internetiä muita vähemmän, ja lisäksi sen käyttö liittyy viihteeseen enemmän kuin oppimiseen. Lukemisen ja kirjoittamisen käytännöissä on usein myös eroja koulun ja kodin välillä: koulussa käytetään painettuja materiaaleja, kotona taas lukeminen ja kirjoittaminen on enemmän digitaalista. Aikuisille luku- ja kirjoitustaidon kehittäminen digitaalisen lukutaidon keinoin voi tuoda kolminkertaisia hyötyjä: digitaalinen lukutaito paranee, luku- ja kirjoitustaidon lujittaminen mahdollistaa esimerkiksi tekstiviestien ja sähköpostin kirjoittamisen, ja kyky arvioida kriittisesti verkkotiedon lähteitä kehittyy.

Tästä syystä koululuokissa ja aikuisopetuksessa tulisi hyödyntää enemmän digitaalisia ja epämuodollisia digitaalisia käytäntöjä, mikä lisäisi oppijoiden motivaatiota kirjoittamiseen ja lukemiseen. Opettajilla tulisi kaikilla koulutustasoilla olla valmiudet integroida tieto- ja viestintäteknikkaa lukutaidon opetukseen. Kustantamojen ja ohjelmistotuottajien tulisi luoda monipuolisia digitaalisia lukemisympäristöjä, joissa tieto- ja viestintäteknikkaa käytetään enenevästi oppimiseen – ei vain viihteeseen.

PUUTTUMINEN ERITYISIIN LUKU- JA KIRJOITUSTAITOON LIITTYVIIN KYSYMYKSIIN:

LUKU- JA KIRJOITUSTAITOJA KAIKENIKÄISILLE

Kullakin ikäryhmällä – pienillä lapsilla, alakouluikäisillä, nuorilla ja aikuisilla – on omat erityiset luku- ja kirjoitustaidon kehittämiseen liittyvät haasteensa. Raportissa käsitellään yksityiskohtaisesti myös näitä ikäryhmiä koskevia erityiskysymyksiä. Ikäryhmäkohtaiset suosituksemme ovat seuraavat:

PIENET LAPSET

1. Perheiden kannustaminen ja tukeminen

Toteutetaan perheille suunnattuja luku- ja kirjoitustaito-ohjelmia, joiden tarkoituksena on kehittää vanhempien luku- ja kirjoitustaitoa ja vanhemmuutta sekä luoda lukemisharrastusta edistävää kulttuuria. Tarjotaan kielikursseja vanhemmille, jotka eivät puhu kouluopetuksessa käytettyä kieltä.

Pyritään yhdessä yritysten, kansalaisjärjestöjen ja tukipalveluiden (kuten terveydenhuollon) kanssa tavoittamaan vanhempia ja saamaan heidät osallistumaan lukutaito-ohjelmiin.

Varmistetaan perheille suunnatuista tukipalveluista vastaaville tahoille sekä vanhempien että lasten luku- ja kirjoitustaidon kehittämisen tukemiseen tarvittavat resurssit.

2. Parannetaan varhaiskasvatuksen laatua ja järjestetään pääsy ilmaiseen varhaiskasvatukseen

Korkealaatuiseen varhaiskasvatukseen suunnattujen investointien lisääminen on yksi jäsenvaltioiden parhaista mahdollisuuksista sijoittaa Euroopan tulevaan inhimilliseen pääomaan. Kaikilla lapsilla tulisi olla mahdollisuus ilmaiseen varhaiskasvatukseen. ”Korkea laatu” tarkoittaa päteviä opettajia ja opetussuunnitelmaa, jossa kielellistä kehitystä lähestytään leikin kautta ja jonka painopisteitä ovat kielellinen, psykomotorinen ja sosiaalinen kehitys sekä orastava luku- ja kirjoitustaito. Opetussuunnitelma perustuu lasten luonnollisiin kehitysvaiheisiin.

3. Varmistetaan lukemis- ja kirjoittamisvaikeuksien varhainen seulonta

Varmistetaan, että pienten lasten kuulo, näkö ja puhe testataan aina asianmukaisessa iässä ja että mahdollisiin ongelmiin puututaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Kehitetään kielellisten taitojen ja lukutaitoa ennustavien tekijöiden varhaisen seulonnan järjestelmä, jonka avulla tunnistetaan ja tavoitetaan ne, jotka ovat vaarassa jäädä jälkeen tai syrjäytyä.

4. Tehdään yhteistyötä sidosryhmien kesken lapsikeskeisestä näkökulmasta

Edistetään yhteistyötä varhaiskasvatuksen järjestäjien, vanhempien, terveydenhuollon, kirjastojen ja muiden sellaisten organisaatioiden kesken, joilla on keskeinen merkitys pienten lasten kehitykselle. Tuetaan kirjalahjoitusohjelmien perustamista ja laajentamista.

ALAKOULUIKÄISET

1. Lisätään lukemisen opettamiseen erikoistuneiden opettajien määrää ja edistetään kaikkien luokanopettajien pätevyystymistä

Koulutetaan lukemaan opettamiseen erikoistuneita opettaja, jotka toimivat perusasteen ja toisen asteen opettajien tukena oppilaiden lukutaidon kehittämisessä. Lisätään luokanopettajan ammatin arvostusta ja houkuttelevuutta erilaisin toimenpitein, esimerkiksi palkkauksen, hyvän työympäristön ja korkeiden pätevyysvaatimusten avulla.

Varmistetaan, että kaikilla opettajaksi valmistuvilla on ylempi korkeakoulututkinto sekä valmiudet esimerkiksi arvioida kriittisesti luku- ja kirjoitustaitoa koskevaa tutkimusta ja uusia opetusmenetelmiä, sopeuttaa opetus oppilaiden erilaisiin kielellisiin tarpeisiin ja osallistaa vanhemmat tukemaan lapsen lukemiseen ja kirjoittamiseen liittyvää koulutyötä.

2. Varhainen puuttuminen

Määritetään ikäkohtaiset luku- ja kirjoitustaidon vähimmäistasot ja arvioidaan niiden saavuttamista, jotta oppilaan yksilölliset tarpeet voidaan tunnistaa varhaisessa vaiheessa. Järjestetään heikosti suoriutuville oppilaille ja kouluille tarvittavaa apua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Autetaan vanhempia ymmärtämään oppimisvaikeuksia ja parantamaan yhteistyötään koulujen kanssa ongelman ratkaisemiseksi. Muutetaan dysleksiaa koskevaa ajattelua ja siirretään painopiste lääketieteestä heikkojen lukijoiden opetukselliseen tukemiseen.

3. Lisätään motivaatiota lukemiseen

Varmistetaan, että opetussuunnitelmat ja -menetelmät keskittyvät luku- ja kirjoitustaidon motivoimiseen ja yhdistävät tähän korkeat oppimista koskevat odotukset. Näin vältetään epäonnistuminen oppimisessa ja rakennetaan itseluottamusta. Perustetaan kouluihin ja luokkiin kirjastoja, joissa on houkuttelevaa ja haastavaa lukuaineistoa kaikille ikäryhmille ja eri asioista kiinnostuneille. Hyödynnetään tieto- ja viestintätekniikkaa ja digitaalista lukemista sekä kouluissa että kotona. Luodaan kampanjoja ja ohjelmia, jotka tuovat resursseja, tukea ja vapaaehtoisia lukijoita vähäosaisten vanhempien ja oppilaiden saataville perheille suunnattujen lukutaito-ohjelmien yhteydessä.

NUORET

1. Tehdään luku- ja kirjoitustaidosta osa jokaisen opettajan opetusta

Muokataan opetusta siten, että lukemista ja kirjoittamista opetetaan olennaisina taitoina ja osana kaikkia toisen asteen opetussuunnitelmaan kuuluvia aineita. Lisätään opettajien tietoisuutta luku- ja kirjoitustaidon merkityksestä kaikissa oppiaineissa ja autetaan heitä näin ymmärtämään lukemisen ja kirjoittamisen olevan osaltaan myös heidän vastuullaan. Opetaan lukutaito osaksi yleistä opetusohjelmaa siten, että lukeminen sisältyy eri aineiden opetussuunnitelmiin niin yleissivistävässä kuin ammatillisessakin toisen asteen koulutuksessa.

2. Järjestetään kaikille lukijoille, erityisesti pojille, motivoivaa lukemista

Tuodaan saataville monipuolista lukemismateriaalia sarjakuvista klassikoihin ja tekstiviesteistä e-kirjoihin. Sisällytetään digitaalinen lukeminen osaksi normaalia kouluopetusta kaikkialla Euroopassa. Koulutetaan kielten ja kirjallisuuden opettajia hyödyntämään tieto- ja viestintätekniikkaa entistä paremmin oppitunneillaan.

3. Edistetään koulujen ja yritysten välistä yhteistyötä

Edistetään, kannustetaan ja tuetaan koulujen ja yritysten yhteistyötä ja autetaan sitä kautta oppilaita ymmärtämään, että luku- ja kirjoitustaito ovat välttämättömiä henkilökohtaisen kehittymisen ja työllistymisen sekä työpaikan säilyttämisen kannalta.

PUUTTUMINEN ERITYISIIN LUKU- JA KIRJOITUSTAITOON LIITTYVIIN KYSYMYKSIIN: LUKU- JA KIRJOITUSTAITOA KAIKENIKÄISILLE

AIKUISET

1. Luodaan järjestelmiä, joilla seurataan aikuisten luku- ja kirjoitustaidon tasoa ja lukemiskäytäntöjä

Kerätään tietoja aikuisväestön lukutaidon tasosta ja toteutetaan kansallisia ja alueellisia tutkimuksia ja seurantatutkimuksia, joiden avulla tunnistetaan erityishuomiota tarvitsevat ryhmät ja suunnitellaan tulevia strategioita. Tässä yhteydessä keskitytään erityisesti kapinallisten nuorten ja sekä aikuisten rikoksentekijöiden että nuorisorikollisten luku-, kirjoitus- ja laskutaitoihin. Kehitetään käytäntöjä esimerkiksi tulevan Kansainvälisen aikuistutkimuksen (*Programme for the International Assessment of Adult Competencies, PIAAC*) ja muiden kansainvälisten tutkimusten tulosten pohjalta. Jaetaan parhaita käytäntöjä ja luodaan kysyntää sellaisten toimijoiden keskuudessa, jotka eivät ole vielä mukana toiminnassa.

2. Viestitään laajasti aikuisten lukutaidon kehittämisen tarpeellisuudesta

Tehostetaan politiikkaa ja tarkennetaan aikuisten heikon luku- ja kirjoitustaidon parantamiseen tähtäviä strategioita. Rohkaistaan aikuisia suoran ja epäsuoran viestinnän keinoin tunnustamaan omat luku- ja kirjoitustaitoon liittyvät vaikeutensa ja ryhtymään toimiin luku- ja kirjoitustaitonsa parantamiseksi. Tiedotusvälineiden tulisi murtaa heikkoa lukutaitoa koskeva hiljaisuus ja käsitellä sitä sekä EU:n alkuperäisväestön että maahanmuuttajien kannalta. Yhteiskunnallista tietoisuutta pitää lisätä: yhteistyötä kansalaisjärjestöjen, tiedotusvälineiden, työnantajien, yhteiskunnallisten organisaatioiden ja kuuluisuuksien kanssa on lisättävä ja sitä kautta hankittava lisää näkyvyyttä lukemis- ja kirjoitusvaikeuksille sekä niitä koskeville ratkaisuille.

3. Vahvistetaan aikuisille luku- ja kirjoitustaidon opetusta antavien opettajien ammattikuntaa

Nostetaan aikuisille luku- ja kirjoitustaidon opetusta antavien opettajien ammattillista profiilia räätälöidyn pedagogisen perus- ja jatkokoulutuksen, hyvien urakehitysmahdollisuuksien ja riittävän palkkauksen keinoin. Tuotetaan asianmukaista maksutonta opetus- ja opiskelumateriaalia. Laaditaan opetussuunnitelmia ja arviointimenetelmiä, joissa otetaan huomioon aikuisoppijoiden tarpeet. Autetaan vapaaehtoisia hankkimaan pedagogisia taitoja ja osallistumaan ohjelmiin, joilla pyritään tavoittamaan lukemisvaikeuksista kärsivät aikuiset ja opettamaan heitä.

4. Taataan laaja-alaiset ja monipuoliset mahdollisuudet oppimiseen

Tarjotaan aikuisille erilaisia henkilökohtaisten tarpeiden mukaisia oppimismahdollisuuksia, joiden kesto ja etenemisvauhti ovat riittäviä ja ajankohta ja ympäristö sopivia ja joissa hyödynnetään myös tieto- ja viestintätekniikkaa. Oppimistilanteiden tulee mielellään liittyä oppijan arkeen tai työhön. Lisätään korkealaatuisen aikuisille suunnatun lukutaidon opetuksen saatavuutta takaamalla tarvittava rahoitus, valtuudet ja tuki kansallisen ja alueellisen lainsäädännön keinoin. Lisätään eri virastojen, paikallis- ja alueviranomaisten, yritysten ja kansalaisyhteiskunnan välistä yhteistyötä ja puretaan siten institutionaalisia esteitä. Edistetään yhdessä työnantajien kanssa työntekijöiden luku- ja kirjoitustaidon kehitystä ja rohkaistaan kannustimin työmarkkinaosapuolia ottamaan vastuu työn ohessa järjestettävien lukutaito-ohjelmien kehittämisestä. Kannustetaan ammatillista koulutusta järjestäviä tahoja sekä ammatillisen koulutuksen opettajia ottamaan lukutaidon opetus osaksi koulutusohjelmia. Tunnustetaan epämuodollisen oppimisen ja arkioppimisen arvo ja arvostetaan aikuisten saavutuksia kokemuksellisessa oppimisessa ja hiljaisen tiedon lujittamisessa. Kehitetään tehokkaita lukutaito-ohjelmia kapinoiville nuorille ja rikoksentekijöille, joiden luku- ja kirjoitustaidot ovat heikot.

KOKO RAPORTTI ON LUETTAVISSA OSOITTEESSA

<http://ec.europa.eu/education/literacy>

Euroopan komissio

EU: n luku- ja kirjoitustaidon korkean tason asiantuntijaryhmä.
Tiivistelmä, syyskuu 2012

Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto
2012 — 16 s. — 21 x 29 cm

ISBN 978-92-79-25508-3
doi:10.2766/35855

Lisätietoja Euroopan unionista saa Internetistä <http://europa.eu>
Luxemburg: Euroopan unionin julkaisutoimisto, 2012
© Euroopan unioni, 2012

Tämän tiivistelmän sisältö ei edusta Euroopan unionin virallista kantaa.
Kirjoittajat kantavat kaiken vastuun julkaisussa esitetyistä tiedoista ja näkemyksistä.

Tekstin jäljentäminen on sallittua, kunhan lähde mainitaan.

